

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
 - 1.1 ความหมายการมีส่วนร่วม
 - 1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
 - 1.3 นโยบายและแผนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 1.5 บทบาทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการศึกษา
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนร่วม
 - 2.1 ความหมายของการจัดการศึกษาแบบการเรียนร่วม
 - 2.2 ทฤษฎีพื้นฐานการเรียนร่วม
 - 2.3 ปรัชญาการเรียนร่วม
 - 2.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนร่วม
 - 2.5 รูปแบบและวิธีการให้บริการเรียนร่วม
 - 2.6 องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ
 - 2.7 การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT)
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนร่วม
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.1 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ความสำเร็จของการบริหารองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน มิได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้นำเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยความรู้ความสามารถและความร่วมมือของผู้ร่วมงานหรือผู้ตามด้วย ฉะนั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการของผู้ร่วมงานจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้เพราะนอกจากจะสอดคล้องกับแนวปรัชญาการบริหารแบบประชาธิปไตยแล้วยังก่อให้เกิดผลดีแก่หมู่คณะและผลงานของหน่วยงานอีกด้วย นอกจากนี้การให้

บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการบริหารนั้นยอมทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น และมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของหน่วยงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความรักและความผูกพันต่อองค์กรมากยิ่งขึ้น

ความหมายการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้ความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมไว้หลากหลาย ดังนี้

บุญเชิด สุขอภิรมย์ (2541) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นที่บุคคลหรือ คณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนในกิจการต่างๆ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ต้องให้บุคคลได้มีส่วนรับรู้ขั้นตอนหรือเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร และรวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ซึ่งจะทำการกิจกรรมหรืองานที่ปฏิบัตินั้นบังเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมทางสมองหรือความคิดในการตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญมากที่สุดเพราะเมื่อบุคคลมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายในโครงการต่างๆ เมื่อถึงภาคปฏิบัติ ก็จะมีแรงจูงใจและกระตือรือร้นในทำงานบรรลุผลตามที่ได้มีส่วนกำหนดขึ้นมาด้วยแล้ว การมีส่วนร่วมนี้ยังหมายถึงการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในภารกิจต่างๆ ขององค์การตอบสนองต่อความต้องการของ Maslow ด้วย

เบญจพล รอดสวัสดิ์ (2542) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง

อริญ โดยিং (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่บุคคล กลุ่มคนเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดการลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom, 1989, อ้างถึงใน ชูศักดิ์ ชาญช่าง, 2544) ให้นิยามของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลผูกพันตัวเองเข้ากับกลุ่มด้วยความสมัครใจ เพื่อให้ได้มีส่วนร่วมและมีส่วนช่วย รวมทั้งมีส่วนรับผิดชอบในเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสำนักงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, อ้างถึงใน วรรณภา สุขนันทพส. 2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือการทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือร่วมใจ) โดยกระทำการงานดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพคือถูกจังหวะและเหมาะสม (ประสานงาน) กับทั้งการทำงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพัน ให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ) ซึ่งแสดงในรูปสมการ ดังนี้

$$\text{การมีส่วนร่วม} = \text{ความร่วมมือ} + \text{การประสานงาน} + \text{ความรับผิดชอบ}$$

$$(\text{Participation} = \text{Cooperation} + \text{Coordination} + \text{Responsibility})$$

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมมือปฏิบัติและร่วมกันเพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนเกียรติศักดิ์ เรื่องทองดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการร่วมคิดแก้ปัญหาการดำเนินการร่วมกันวางแผนร่วมปฏิบัติงานในรูปการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของ และร่วมกันติดตามผลงานบำรุงรักษาสาธารณะประโยชน์โดยการมีส่วนร่วม อาจจะแสดงออกของบุคคลโดยตรงหรือโดยผ่านองค์กรของประชาชนในชุมชน

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับงานหรือกิจกรรมใดๆ อาจเกี่ยวข้องในด้านการรับรู้ การปฏิบัติ การคิด/ตัดสินใจ หรือรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อมของบุคคลหรือคณะบุคคลในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมขององค์กรนั้นบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ปริศนา โกลละสุต (2545) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. จะทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพันและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น
5. ให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น มีการระดมทรัพยากรเพื่อการดำเนินโครงการมากขึ้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547) ได้กล่าวถึงผลดีของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. เป็นการสร้างสรรค์ให้มีการระดมสรรพกำลังจากบุคคลต่าง ๆ เช่น พลังความคิดสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ เป็นต้น
2. เป็นการสร้างบรรยากาศและพัฒนาประชาธิปไตยในการทำงาน
3. ช่วยให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน เพราะเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีส่วนช่วยให้ประสานงานกันดี
4. การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้งานมีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดี เพราะจะมีความรับผิดชอบน้อย
5. ผลงานที่เกิดขึ้นจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่บุคลากรทุกคน เพราะทุกคนมีส่วนร่วมในความสำเร็จของงาน
6. ช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จลงได้ในเวลาอันรวดเร็ว เพราะมีการแบ่งหน้าที่กันทำ
7. สร้างความสมดุลระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติ

สมยศ นาวิการ (2547) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management : PM) ว่ามีประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยให้การตัดสินใจดีกว่า การมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงคุณภาพการตัดสินใจ ในองค์กรให้ดีขึ้นให้ดีขึ้น การแก้ปัญหาด้วยกลุ่มทำให้การวิเคราะห์ปัญหาและการสร้างทางเลือก ได้ดีกว่าความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการตัดสินใจมีมากขึ้น ความผูกพันของพนักงานต่อการปฏิบัติต่อการตัดสินใจมีมากกว่า เพราะว่าพวกเขามีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจ ถ้าหากว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้การตัดสินใจดีขึ้นแล้ว การมีส่วนร่วมคงจะไม่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในองค์กรต่าง ๆ ในปัจจุบัน

2. ช่วยให้มีประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น ช่วยการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้นคือ ผลติดตามมาจากการปรับปรุง การตัดสินใจให้ดีขึ้น การตัดสินใจที่ดีทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น เนื่องจากว่าผู้ปฏิบัติงานได้บังคับบัญชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ พวกเขาจะมีความผูกพันต่อผลการตัดสินใจที่ถูกต้อง การบรรลุถึงเป้าหมายมากขึ้น ความผูกพันนำไปสู่ประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้น

3. ช่วยให้เกิดกำลังใจและความพอใจงานที่ทำมีมากยิ่งขึ้น การตัดสินใจที่ดีและมีประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้นเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วม ทำให้กำลังใจและความพอใจงานที่ทำของพนักงานสูงขึ้น พนักงานส่วนใหญ่พบว่ากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมความพอใจให้กับพวกเขามาก สิ่งเหล่านี้ทำให้พวกเขาพอใจงานที่ทำมากขึ้น พนักงานมีความพอใจงานที่ทำมากขึ้น เนื่องจากพวกเขามีความรู้สึกว่าพวกเขาเป็นส่วนสำคัญขององค์กร

4. ทำให้การออกจากงาน การขาดงาน และความเฉื่อยชาน้อยลง ช่วยการมีส่วนร่วม ลดการเฉื่อยชา การขาดงาน และการออกจากงานน้อยลง เนื่องจากพนักงาน มีความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ ความผูกพันต่องานและความพอใจงานที่ทำมีมากขึ้น พวกเขามีความรู้สึกห่างเหิน คับอกคับใจและความไม่พอใจที่นำไปสู่ความเฉื่อยชา การออกจากงานและการขาดงานน้อยมาก ความเฉื่อยชา การออกจากงานและการขาดงานค่อนข้างมากเป็นอาการโดยทั่วไปของความไม่พอใจของพนักงานอย่างหนึ่ง การลดความไม่พอใจด้วยการใช้การมีส่วนร่วม สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5. ช่วยให้การติดต่อสื่อสารและการยุติความขัดแย้งดีกว่า องค์กรทุกแห่ง มีความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ดีต่อองค์กร ถ้าหากว่าความขัดแย้งถูกจัดการอย่างถูกต้อง การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการติดต่อสื่อสารในการยุติการขัดแย้งอย่างเปิดเผยได้ ความขัดแย้งถูกยุติภายในกรอบของการมีส่วนร่วม ผู้บริหารทุกคนต้องเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายและประโยชน์ที่คาดหวังไว้ ในการใช้การมีส่วนร่วม ก่อนที่จะใช้วิธีการนี้ไว้ พวกเขายังต้องประเมินค่าใช้จ่ายและประโยชน์เหล่านี้เป็นระยะในขณะที่พวกเขา กำลังทำการมีส่วนร่วมอยู่ด้วยการพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายและประโยชน์เหล่านี้ไม่ได้เป็นงานที่ง่ายเลยและจำเป็นต้องพิจารณาถึงกระบวนการหลายอย่างในกรณีของผู้บริหาร และองค์กรส่วนใหญ่แล้วได้ประโยชน์จากการ

บริหารแบบมีส่วนร่วม จะมากกว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้หมายความว่า การมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่จำเป็นต่อผู้บริหารแต่ละคนและองค์กรแต่ละแห่ง และผู้บริหารแต่ละคนเท่านั้นที่สามารถพิจารณาถึงความมีประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ภายในสถานการณ์ โดยเฉพาะของพวกเขา

สมยศ นาวิการ (2547) ยังกล่าวอีกว่าความสำคัญของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เป็นเหตุผลที่จำเป็นต่อการบริหารหรือการจัดการองค์กร คือ

1. ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวัง
2. กระบวนการตัดสินใจสามารถรองรับพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรได้ กว้างขวางและเกิดการยอมรับได้
3. เป็นหลักการของการบริหารที่เป็นผลต่อการดำเนินการเชิงวิเคราะห์ด้วย เหตุผลวิวัฒนาการเพื่อความคิด (การเปิดกว้าง) การระดมความคิด (ระดมสมอง) ซึ่งนำไปสู่ การตัดสินใจได้
4. ลดช่องว่างของระบบการสื่อสารในองค์กรและขจัดปัญหาความขัดแย้งได้

สรุปว่าความสำคัญของการมีส่วนร่วมคือ การระดมสรรพกำลังที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกิจต่างๆ ขององค์กร ดอบสนองความต้องการในสังคม ความรักใคร่ และความเป็นเจ้าของ ทำให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ลดความขัดแย้งในการทำงาน ที่สำคัญทำให้งานสำเร็จได้ในเวลาอันรวดเร็ว

นโยบายและแผนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ระบุเอาไว้ในส่วนที่ 8 สิทธิ และเสรีภาพในการศึกษามี 2 มาตรา ไว้ดังนี้

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียม กับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของ ประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่ เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อ หน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้ยังมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แทรกอยู่ในส่วนต่างๆ อีกหลายส่วน

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา
2. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของการศึกษา เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันสามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการสู่การปฏิบัติมีแนวทางและกระบวนการสำคัญ ดังนี้

1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทุกระดับในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในการดำเนินการแปลงเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดงาน/โครงการ/กิจกรรมหลักที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างชัดเจน รวมทั้งการกำหนดความรับผิดชอบต่อการบรรลุเป้าหมายหลัก
2. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 กับนโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงาน รวมทั้งแผนพัฒนาด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
3. ผู้บริหารหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการต้องให้ความสำคัญและใช้แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 เป็นกรอบในการดำเนินงานและบริหารงานของหน่วยงาน
4. ดำเนินการชี้แจง ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 ให้บุคลากรหน่วยปฏิบัติได้รับทราบอย่างชัดเจนเพื่อการมีส่วนร่วม และสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ต้องพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้วยเทคนิควิธีการใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างขวัญและกำลังใจด้วยการยกย่องชมเชย ให้รางวัลเมื่อสามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ

6. ให้หน่วยงานในส่วนกลางสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอต่อการปฏิบัติงานตาม แผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการของหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สรุปกฎหมาย นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ว่า เป็นกำหนด มาตรฐานการดำเนินการรณรงค์ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา และต้องการ ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นอย่างมาก

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วม จัดได้ว่าเป็นวิธีการที่ยอมรับกันในยุคปัจจุบันว่ามีความเหมาะสม และ สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะคำนึงถึงความสำคัญของผู้ร่วมงาน ทุกฝ่าย

รุ่ง แก้วแดง (2541) ได้กล่าวถึงแนวคิดของประเวศ วะสี ในการปฏิรูปการศึกษาของ ประเทศไทยโดยให้เห็นถึงจุดเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วม ที่ได้กล่าวถึงทั้งในวัตถุประสงค์ของการ ปฏิรูปและสิ่งที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิรูปการศึกษา ดังนี้

การปฏิรูปการศึกษามีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เป็นการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล (Education for All)
2. สังคมทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education)
3. เป็นการศึกษาที่แก้ปัญหาทั้งมวล (Education for All Problems)

และ รุ่ง แก้วแดง ยังได้สรุปข้อเสนอแนะของคณะศึกษา “การศึกษาไทยในยุค โลกาภิวัตน์” ในการปรับระบบบริหารการศึกษาใหม่ เพื่อให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมแห่ง ปัญญาและการเรียนรู้จะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ให้ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ประชาชน ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม องค์กร ธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ และสื่อมวลชน มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการ จัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ

2. ปรับระบบการจัดการศึกษาที่มีรัฐและหน่วยงานของรัฐในส่วนกลางเท่านั้นที่เป็น ผู้ตัดสินใจในเรื่องใหญ่ ให้เป็นการจัดการศึกษาที่มีการตัดสินใจในระดับต่างๆ ตามภารกิจและ ความรับผิดชอบ

3. ให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของการเรียนรู้

จากการมองปัญหาการศึกษาไทยและแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขของนักการศึกษาทุกคน จะเห็นพ้องกันในแง่การปฏิรูปการศึกษาในหลายรูปแบบ และที่จะขาดไม่ได้คือทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนและผู้ปกครองนั้น ประดิษฐา จันทรไทย (อ้างอิงใน บัญชา จันทรรักษา, 2540) ได้ให้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาว่า หมายถึงการที่ประชาชนโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือ และตัดสินใจในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบายและแผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาคือการที่ผู้ปกครองหรือประชาชนมีส่วนร่วมในโรงเรียน โดยการสนับสนุนด้านความคิด ตัดสินใจ สละแรงงานและเวลาให้โรงเรียนในการวางแผน การกำหนดนโยบาย การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน การแก้ปัญหา พัฒนาสนับสนุนด้านการเงินและการประเมินผลการทำงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ คือการมีส่วนร่วมโดยมีกฎหมาย ระเบียบ ประเพณี และข้อตกลงร่วมกันรองรับการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการเป็นปัจเจกบุคคลเช่น ได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนเป็นกรรมการและที่เกี่ยวข้องโดยตรง ส่วนการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลเช่น สมาคมครู ผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการคือ การมีส่วนร่วมอย่างอิสระ ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ ประเพณี และข้อตกลงรองรับ เช่น ในฐานะของผู้ชำนาญพิเศษในสาขาวิชาชีพ หรือเป็นการรวมกลุ่มผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันเฉพาะคราว ไม่ต่อเนื่องเช่น กลุ่มผู้สนใจในกีฬาของโรงเรียน เป็นต้น

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542) ได้ให้แนวคิดในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาทั้งหมดเป็นการศึกษาของสาธารณะที่คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด ซึ่งมีได้หมายถึงเข้ามาแทนรัฐ หากแต่ เข้ามาร่วมกับรัฐ ผนึกกำลังกับรัฐในกระบวนการศึกษาอย่างใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้จากประสบการณ์และแหล่งเรียนรู้อันหลากหลายนอกห้องเรียน โดยหน่วยงานของรัฐ โรงเรียนและครู จะต้องเปิดใจกว้างในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษาคือ ชุมชน ผู้ปกครองให้มีบทบาท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วม แหล่งเรียนรู้หลากหลายเพิ่มควมมีชีวิตชีวาแก่ผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกไปศึกษาค้นคว้าจากชุมชนโดยตรง

2. การมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ซึ่งเป็นตั้งแต่การที่ชุมชน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อดำเนินงานได้แก่ การวางแผน นโยบายธรรมนูญโรงเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน การจัดการงบประมาณ

3. การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หลักสูตร การทำกิจกรรม โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านใดด้านหนึ่งเข้ามาเป็นครู เป็นวิทยากร เสริมความรู้แก่ผู้เรียน หรือนำพาผู้เรียนไปเรียนรู้โดยตรง

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545) ได้ให้แนวคิดว่าการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ปฏิบัติงาน หรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน จะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องหากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้ว จะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญมากในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะว่าเป็นการเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการทุกขั้นตอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

บทบาทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการศึกษา

ประไพพรรณ โกศัยสุนทร (2540) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้แทนชุมชนหรือท้องถิ่น เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้แทนของชุมชนหรือผู้เชี่ยวชาญของท้องถิ่น ควรจะมีส่วนร่วมอยู่ในขณะทำงานพัฒนาหลักสูตรด้วย ทั้งนี้เพราะท้องถิ่นอาจมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญต่อการกำหนดหลักสูตร ในฐานะที่เป็นผู้ให้ข้อคิดเรื่องรายละเอียดของเนื้อหาสาระที่เป็นความต้องการของคนในท้องถิ่น ความสนใจของชุมชน แนวความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุตรหลานของคนในสังคม การศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นโดยตรง

สมบัติ นพรัถ (2541) ได้อธิบายในการสัมมนาเรื่อง แนวทางในการบริหาร การพัฒนา องค์กรท้องถิ่นในอนาคต ถึงบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่น ในด้านการจัดการศึกษา มีสาระสำคัญโดยสรุปคือ ความต้องการจัดการศึกษาของไทยเราเริ่มต้นจากความต้องการของชุมชนหรือความต้องการของท้องถิ่นมาก่อน จนมาถึงสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีการสร้างเป็นโรงเรียน และพอถึงรัชกาลที่ 6 รัฐบาลก็เริ่มมีบทบาททางด้านการศึกษาคือ รัฐบาลเข้ามาดำเนินการทางด้านการจัดการศึกษาเกือบทั้งหมด ปัจจุบันรัฐธรรมนูญกำหนดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง มีผลทำให้อนาคตข้างหน้าบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดการศึกษาเปลี่ยนไป ซึ่งท้องถิ่นจะมีบทบาทในลักษณะเป็นผู้กำกับวาง นโยบายติดตามคุณภาพของเด็ก จะต้องดูแลเกี่ยวกับปัญหา ยาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ และร่วมมือกันสร้างสรรค์ท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรือง

ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2541) ได้กล่าวถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นรับผิดชอบว่า ท้องถิ่นได้ร่วมให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยที่อาศัยอยู่ในบริเวณของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วยการเข้ามาร่วมกันในการจัดการในรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการศึกษา และบริหารการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมที่เป็นของกรมการปกครองและของท้องถิ่น

อันเป็นองค์กรที่เป็นนิติบุคคลหรือองค์กรในชุมชนที่เป็นนิติบุคคล กับกลุ่มข้าราชการ ในสถานศึกษาที่มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณท้องถิ่น การดำเนินงานดังกล่าวท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ อย่างเป็นอิสระ แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนด

พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ (ม.ป.ป.) กล่าวว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพและเอกชนให้มีบทบาทในการจัดการ ศึกษาอบรม อนุรักษ์ฟื้นฟูและบำรุงรักษาจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ ตลอดจนการฝึกฝนอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น

ศิริกุล ผลศักดิ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญ ต่อสถานศึกษา ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือในด้านการเงิน ที่ดิน วัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การเรียนการสอน
2. ให้ความช่วยเหลือในด้านความคิดเห็น การให้คำปรึกษาต่อโรงเรียนที่เกี่ยวกับ กิจกรรมหรือปัญหาต่างๆ ตลอดจนช่วยให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ
3. ให้ความช่วยเหลือด้านวิทยากร
4. ให้ความช่วยเหลือในด้านความต้องการของชุมชน
5. ให้ความช่วยเหลือในด้านการดูแลความปลอดภัยของนักเรียน
6. ให้ความช่วยเหลือต่อสมาคมผู้ปกครอง โดยการเป็นสมาชิก

กล่าวโดยสรุปก็คือ การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ถ้าจะให้ให้มีผลตอบสนอง ต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาบุคลากรของชาติให้เป็นบุคคลผู้ที่มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ได้นั้น ทุกส่วนของสังคมเช่น ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามบทบาทภาระหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

สุดสวาท ยังแจ่มและคณะ (2541) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารของ คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ตาม ทิศนะของผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมทั้ง 3 กลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการโรงเรียน ประถมศึกษาในกลุ่มผู้บริหาร / ครูอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารของกลุ่มผู้ปกครอง / ศิษย์เก่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สภาพการมีส่วนร่วมในกลุ่มประชาชน / อื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเป็นรายด้านพบว่า ด้านนโยบายและแผนอยู่ใน ระดับน้อย แต่ในด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

บัญญัติ ทองสวัสดิ์ (2541) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในกระบวนการทำแผนปฏิบัติการประจำปีไปปฏิบัติตามการวิจัยของครูและผู้บริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติไปใช้มาก ในขณะที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการประจำปีไปใช้ในระดับปานกลาง

ศิริกาญจน์ โกลุสมภ์ (2542) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผลวิจัยพบว่า กรรมการโรงเรียนได้แต่งตั้งจากสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นส่วนใหญ่ ส่วนความสามารถขององค์การในการสนับสนุนด้านการศึกษา นั้น ยังมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ เนื่องจากเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้น้อย และเพิ่งเริ่มดำเนินการบริหารงาน ทำให้การบริหารงานยังมีลักษณะลองผิดลองถูก นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบล ยังเน้นการนำงบประมาณมาใช้ร่วมกันเป็นโครงการใหญ่ ไม่ได้แบ่งให้แก่ละหมู่บ้านนำไปพัฒนาหมู่บ้านตามความจำเป็น ทำให้องค์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย แต่เข้ามาในฐานะของผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นฐานะเฉพาะตัวและในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียนจะมีส่วนร่วมมาก โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ ส่วนในด้านการเรียนการสอนขององค์การบริหารส่วนตำบลยังมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดความรู้ในด้านการศึกษา

เอกราช ฉัตรใจคำ (2542) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการโรงเรียนของคณะกรรมการโรงเรียน จำนวน 105 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ พบว่า กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน สนับสนุนให้ชุมชน / ท้องถิ่นใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ประสานงานให้โรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน / ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านกีฬาประเภทต่างๆในโรงเรียน การประชุมวางแผนกำหนดแนวทางในการแสวงหาวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อมอบให้แก่ทางโรงเรียนร่วมพิจารณาแต่งตั้งอนุกรรมการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรมให้บริการแก่ชุมชน / ท้องถิ่นของโรงเรียน และหาแนวทางให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและงบประมาณแก่โรงเรียน ร่วมจัดทำแผนหรือโครงการที่ต้องมีการใช้เงินหรืองบประมาณ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข อันเกิดจากการดำเนินงานของอนุกรรมการที่ปฏิบัติงานด้านการเงินและงบประมาณของโรงเรียน ประสานงานกับวิทยากรภายนอก เพื่อให้การช่วยเหลือด้านการขาดแคลนบุคลากรครูแก่ทางโรงเรียน ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้และวัสดุในท้องถิ่นมาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน ให้การสนับสนุนโรงเรียนได้จัดกิจกรรมโดยพานักเรียนไปศึกษาสถานศึกษาจากแหล่งความรู้ต่างๆในชุมชนและสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียน

พุลศรี ไม้ทอง (2543) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบคือ โรงเรียนกับชุมชนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน และชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้นั้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมครู การจัดบริการหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และการจัดสื่อ / ผลิตสื่อ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคือผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและผู้ทรงคุณวุฒิ ลักษณะที่เข้ามามีส่วนร่วมคือ เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐาน และสนับสนุนด้านสิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียน และแนวนโยบายของโรงเรียนไม่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เสนอแนะว่าชุมชนควรมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ข้อมูล แนวคิด และ/หรือข้อเสนอแนะ และเป็นผู้กำหนดทิศทางหรือเป้าหมายของโรงเรียน ส่วนบทบาทของโรงเรียนในการเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม

สำราญ หาญประเสริฐ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมมากคือการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านที่มีส่วนร่วมน้อยคือ ด้านการให้ความเห็นชอบการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ปัญหาสำคัญคือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่รู้หน้าที่ที่ดีพอ ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญ การคัดเลือกคนเป็นคณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้คนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาและมีการประชุมเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยมาก

จากการศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่ามีการศึกษาหลายเรื่อง ที่สนับสนุนข้อดีของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเช่น ผู้บริหารครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการโรงเรียน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นด้วยและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อเป็นการรับรู้ ร่วมปฏิบัติและร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องเข้าใจหลักการ แนวคิดและวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องในการนำแนวคิดของการมีส่วนร่วมไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับโรงเรียนมากที่สุด

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

การเรียนร่วม

การจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ เป็นวิธีการหนึ่งของการจัดการศึกษาพิเศษ นักการศึกษาพิเศษได้ให้ความหมายการเรียนร่วมและหลักการของการจัดการเรียนร่วมไว้ดังนี้

ความหมายการเรียนร่วม

กระทรวงศึกษาธิการ ระบุไว้ในคู่มือการคัดแยกและการส่งต่อคนพิการเพื่อการศึกษาว่า ถึงแม้ประเทศไทยจะจัดการศึกษาให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ในลักษณะการเรียนร่วม (Integrated Education or Mainstreaming) และการศึกษาพิเศษเฉพาะความบกพร่อง ถือว่า ประเทศไทยได้พยายามจัดการศึกษาให้เด็กโดยสนับสนุนสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลือ ทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

ศรียา นิยมธรรม (2540) กล่าวถึงการเรียนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเรียนรู้ การเจริญเติบโต ในสิ่งแวดล้อมซึ่งนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จะได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนปกติในการร่วมกิจกรรมต่างๆ และกิจกรรมนั้นต้องเกี่ยวข้องกับพัฒนาการต่างๆทุกด้าน เช่น ร่างกาย สังคม ภาษา และสติปัญญา และหมายถึง การจัดโปรแกรมการศึกษารายบุคคลตามความต้องการ และความสามารถของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กอย่างเหมาะสม โดยให้นักเรียนทุกคน ได้มีปฏิสัมพันธ์กันและร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กันอย่างทั่วถึง

ผดุง อารยะวิญญู (2541) ให้คำจำกัดความการเรียนร่วมไว้ว่า การเรียนร่วมบางเวลา Integration หมายถึง การเรียนร่วมระหว่างนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษกับนักเรียนปกติ แต่เป็นการเรียนร่วมบางเวลา หมายความว่า นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะเข้าไปเรียนร่วมในชั้นปกติบางเวลาเท่านั้น และมีความหมายไปถึงการจัดชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติด้วยการเรียนร่วมเต็มเวลา (Mainstreaming) หมายถึง นักเรียนที่มีความพิเศษถูกส่งเข้าโรงเรียนในห้องเรียนเหมือนนักเรียนปกติทุกอย่าง และไม่มีบริการเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนประเภทนี้ การเรียนร่วม (Inclusive Education) หมายถึง การเรียนร่วมเต็มเวลาในห้องเรียนปกติรับบริการเสริมที่เหมาะสม และจำเป็นต้องใช้ชีวิตร่วมกับคนปกติในครอบครัว ชุมชน และสังคม

เบญจมา ชลธารนนท์ (2543) กล่าวว่า การเรียนร่วม หมายถึง การจัดเตรียมความพร้อมให้กับเด็กพิการจนถึงระดับหนึ่ง แล้วส่งเด็กพิการไปเรียนร่วมในระบบโรงเรียนปกติ โดยอาจจัดได้หลายรูปแบบและมีลักษณะการจัดที่แตกต่างกันซึ่งสามารถเคลื่อนไหวได้ตามความต้องการของเด็กแต่ละบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ร่วมว่า หมายถึง การเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจนถึงระดับหนึ่ง แล้วส่งต่อนักเรียนเหล่านี้ไปเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ โดยอาจจัดในหลายรูปแบบและมีลักษณะการจัดที่แตกต่าง สามารถจัดได้ตามความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน การศึกษาพิเศษเฉพาะความบกพร่อง หมายถึง การศึกษาที่จัดในโรงเรียนการศึกษาพิเศษที่จัดให้กับนักเรียนพิเศษ แต่ละประเภทความบกพร่อง การจัดการศึกษาพิเศษจัดในลักษณะแบบเรียนร่วม (Inclusive Education) หมายถึง การจัดการศึกษาพิเศษให้กับเด็กทุกคนในระบบการศึกษาเดียวกัน โดยไม่แยกว่านักเรียนที่มีความต้องการพิเศษต้องเรียนในสถานศึกษาเฉพาะ และจะต้องได้รับการสนับสนุนทุกด้าน ทั้งทางการแพทย์ วิชาการ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตร ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ เทคนิคการเรียนการสอน สถานที่ รวมทั้งการจัดให้มีบุคลากรสนับสนุนเพื่อให้เด็กทุกคนได้เรียนร่วมในสถานศึกษาเดียวกัน

พีรพัฒน์ ชูชัย (2548) อธิบายว่าการเรียนร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยได้รับความช่วยเหลือตามความจำเป็นพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้ได้เรียนรู้และอยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข

สรุปได้ว่า การเรียนร่วม คือ การจัดการศึกษาให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ โดยได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากบุคลากรทุกฝ่าย และทุกคนในโรงเรียนโดยเฉพาะครูผู้สอน ครูการศึกษาพิเศษ และนักเรียนปกติ เพื่อให้ นักเรียนพิการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพความบกพร่องและตามความต้องการของนักเรียนเหล่านี้ เพื่อจะได้นำความรู้ความสามารถมาพัฒนาตนเองสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาเพื่อบุคคลที่มีความบกพร่องในด้านต่างๆ นั้นมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างมาก ส่วนจะจัดการศึกษาในรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพผู้เรียน ครูผู้สอน ครูการศึกษาพิเศษ นักเรียนปกติ และการได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือจากทุกด้านทุกฝ่ายในสังคมและในหน่วยงานนั้น การเรียนร่วมจึงจะประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

ทฤษฎีพื้นฐานการเรียนร่วม

การจัดการเรียนร่วมจำเป็นต้องจัดตามความเหมาะสม ความต้องการ และความสามารถของนักเรียนพิการ จึงสามารถทำให้นักเรียนเหล่านั้นได้รับประโยชน์เต็มที่จากการเรียนร่วม

ผดุง อารยะวิญญู (2533) ได้สรุปทฤษฎีพื้นฐานการเรียนร่วม ดังนี้

1. นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การจัดการศึกษาจึงต้องจัดเพื่อพัฒนาทุกด้านให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

2. นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกันทางการเรียนรู้จากครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม สติปัญญา และทักษะ การศึกษาจะช่วยให้แต่ละคนได้เรียนรู้ เพื่อการปรับตัวเข้าหากันและให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

3. นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนปกติหรือนักเรียนพิการ การศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของนักเรียนแต่ละคนปรากฏเด่นชัดขึ้น

4. ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนปกติ และผู้มีความบกพร่องต่างๆ เมื่อสังคมไม่สามารถแยกคนที่มีความบกพร่องออกจากสังคมปกติได้ ดังนั้นจึงไม่ควรแยกการศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ควรให้นักเรียนพิการเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ

5. นักเรียนพิการมีความต้องการและความสามารถต่างจากนักเรียนปกติ ดังนั้นควรจัดรูปแบบ และวิธีการศึกษาให้แตกต่างไปจากนักเรียนปกติ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพของตนเอง

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพื้นฐานในการเรียนร่วม มองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน มนุษย์ต้องการเพื่อน เมื่อเล็กๆต้องการเพื่อนเล่น เมื่ออยู่ในวัยเรียนต้องการเพื่อนร่วมเรียน เพื่อนเล่น เพื่อนร่วมทำกิจกรรม เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ต้องการเพื่อนคู่คิด นอกจากนี้มนุษย์แต่ละบุคคลมีพื้นฐานความสามารถที่แตกต่างกัน มนุษย์จึงมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยพึ่งพากันและกัน คนพิการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พวกเขาควรได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับคนปกติทั่วไปคือ ความเห็นใจ เข้าใจ การช่วยเหลือ และได้รับการพัฒนาที่เท่าเทียมกับคนปกติ การเตรียมคนพิการตั้งแต่อายุน้อยๆจะช่วยให้พวกเขามีชีวิตอยู่ในสังคมได้ และการให้โอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียนปกติจะช่วยให้เขา มีเพื่อน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้พวกเขาเหล่านั้น สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีเกียรติ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัว เป็นคนดีของสังคม และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปรัชญาการเรียนร่วม

นักการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า การให้เด็กพิการหรือเด็กที่มีความบกพร่องมีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติ จะช่วยให้เด็กได้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การเรียนร่วมมีลักษณะเป็นปรัชญา เป็นหลักการ แนวคิด นักการศึกษาพิเศษหลายท่านให้ความหมายปรัชญาของการเรียนร่วมไว้มากมายเช่น

เพตตัน และคนอื่นๆ (Patton; et al. 1996) กล่าวว่า ปรัชญาการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมคือ การให้โอกาสเด็กพิการได้เรียนเคียงบ่าเคียงไหล่กับเด็กทั่วไปในสภาพห้องเรียนปกติ ซึ่งหากได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกวิธีแล้วเด็กพิการสามารถจะประสบผลสำเร็จได้ การเรียนร่วมทำให้เด็กพิการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั่วไป และรอดพ้นจากการถูกตีตราว่าเป็นเด็กพิการ

ทำให้เด็กทั้งสองกลุ่มยอมรับซึ่งกันและกัน และไม่นำผลจากการเรียนมาประเมินคุณค่าซึ่งกันและกัน

นิลบล ทูรานุกภาพ (2540) ได้กล่าวไว้ว่า ไม่มีสังคมใดไร้คนพิการ ดังนั้นเมื่อคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เราไม่สามารถขจัดคนพิการออกไปจากสังคมได้ เราจึงควรเตรียมคนพิการนั้นตั้งแต่เยาว์วัยให้มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้ นักการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่เชื่อว่าการให้นักเรียนพิการ หรือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีโอกาสเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ จะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงควรให้นักเรียนพิการได้มีโอกาสเรียนร่วมกับนักเรียนปกติเท่าที่สามารถทำได้ ดังนั้น ปรัชญาพื้นฐานการเรียนร่วมสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อประชาชนไทยทุกคน ได้มีความเสมอภาคและมีสิทธิเท่าเทียมกันทางการศึกษา ให้คนพิการทุกประเภท มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษา โดยรัฐต้องจัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิด หรือเพราะความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการทางการศึกษาพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ เพื่อให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและอยู่กันอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ ผดุง อารยะวิญญู (2542) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนร่วมว่าเป็นปรัชญาเป็นแนวคิด เป็นความเชื่อของนักการศึกษาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นหลักการที่สำคัญคือ

1. ความยุติธรรมในสังคม (Social Justice) เมื่อเด็กปกติได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษควรได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติด้วย

2. การคืนสู่ภาวะปกติ (Normalization) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีความเคลื่อนไหวในการจัดการศึกษาพิเศษในลักษณะที่เป็นการคืนสู่ภาวะปกติ ลดการสร้างสถานสงเคราะห์คนพิการในรูปแบบต่างๆ มาให้บริการแก่ผู้บกพร่องในลักษณะดังกล่าวแทน โดยผู้บกพร่องอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา ดนตรี ศิลปะ วัฒนธรรมต่างๆเช่นเดียวกับเด็กปกติ

3. สภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment) คือการจัดให้เด็กได้เรียนในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด เนื่องจากโรงเรียนพิเศษต่างๆจัดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จำกัดในโรงเรียนเฉพาะ โรงเรียนเรียนร่วมเปิดโอกาสให้ทุกคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย เปิดโอกาสให้ครูและผู้ปกครองเข้าใจ ยอมรับเด็ก ยอมรับในความหลากหลายของมนุษย์ ซึ่งเป็นความเข้าใจพื้นฐานที่จะทำให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้

4. การเรียนรู้ (Learning) เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ว่าจะเป็เด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษก็ตาม หากเด็กมีความพร้อมและได้รับการสนับสนุนอย่างถูกวิธี

แซนดรา อัลเปอร์ หัวหน้าภาควิชาการศึกษาพิเศษของ UNI (อ้างถึงใน สมพร หวานเสริญ, 2543) กล่าวว่าปรัชญาการจัดการเรียนรวม เกี่ยวข้องกับทักษะการสอน การช่วยเหลือ และการร่วมมือกันระหว่างทีมของครูที่สอนเด็กทั่วไป ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และครูการศึกษาพิเศษ การเรียนรวมจึงหมายถึง การที่เด็กทั้งหมดได้เรียนรวมกันในชั้นเรียนปกติ ทุกๆวัน ซึ่งเด็กๆจะมีความแตกต่างกันและมีหลายกลุ่ม เช่น เด็กที่มีความก้าวร้าว เด็กที่มีปัญหาทางสังคม เด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ และเด็กที่มีปัญหาด้านทักษะในการทำงานเป็นต้น โดยมีข้อดกลงเบื้องต้นของการเรียนรวมคือ เด็กทุกคนต้องเริ่มต้นที่ชั้นเรียนปกติ ซึ่งเมื่อพบความต้องการส่วนบุคคลที่เป็นความจำเป็นต้องลดข้อจำกัดออกจากสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด

จากแนวคิดและปรัชญาการจัดการเรียนรวมดังกล่าว จะเห็นว่าการจัดการเรียนรวมนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนรวมและใช้ชีวิตในสังคมอย่างเป็นสุข ทำให้คนในสังคมยอมรับ เข้าใจในความแตกต่าง ทั้งนี้โรงเรียนควรปรับแนวคิด หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผลให้เหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะและระดับความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละประเภท

ความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรวม

โครเบ็ต เจ (Corbett, J. 1998) กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรวมว่า การจัดการศึกษาพิเศษนับแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการมาเรื่อยๆ จากการจัดการศึกษาแบบจำแนกประเภท (Categorical Approach) ที่จัดประเภทเด็กตามความบกพร่อง แล้วจึงจัดหลักสูตร ประสบการณ์ และวิธีสอนให้เหมาะสม เป็นการตอกย้ำ "ตราบป" ให้กับเด็ก นักการศึกษาพิเศษจึงพยายามจะไม่จำแนกประเภทเด็ก แต่จะศึกษาปัญหาในการเรียน และปัญหาด้านบุคลิกภาพของเด็กว่า เด็กมีความต้องการพิเศษแต่ละคนมีความสามารถอะไรบ้าง และด้อยความสามารถในด้านใดบ้าง แล้วจึงสอนเด็กตามสภาพจริงที่มีอยู่ การจัดการศึกษาพิเศษให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลส่วนน้อยของประเทศ เป็นการลงทุนสูง ทั้งทางด้านการเงิน เวลา ทรัพยากรทุกด้าน หลายคนอาจมองว่าเป็นภาระของประเทศ แต่โดยหลักสิทธิมนุษยชนเขาต้องได้รับการดูแล รัฐและนักการศึกษาตลอดจนชุมชนในสังคมต้องรับทราบปัญหาและให้โอกาสเขาได้เรียนรู้ตามศักยภาพที่มีอยู่และสามารถพัฒนาได้ เพื่อไม่ให้ เป็นภาระต่อส่วนรวม

การจัดการศึกษาแบบไม่จำแนกประเภท (Noncategorical Approach) ซึ่งเน้นความสามารถของเด็ก และเน้นความเหมือนมากกว่าความต่าง ได้นำวิธีสอนที่คล้ายกันมาใช้สอนเด็กที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ เป็นการลดกระบวนการในการคัดแยก ตลอดจนแก้ปัญหาในการขาดแคลนครูได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องไม่รุนแรงนักเช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กที่มี

ปัญหาทางพฤติกรรมที่ไม่รุนแรง เป็นต้น สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในขั้นรุนแรง ยังจำเป็นต้องใช้การศึกษาแบบจำแนกประเภทตามเดิม

ชินเดล (Schindeler, 1981) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนร่วม 3 ประการ คือ

1. ด้านการเรียนรู้
2. ด้านปฏิสัมพันธ์ทางการศึกษา
3. ด้านประสบการณ์จริงที่พบในชีวิตประจำวัน

ฮอททชิส (อ้างอิงใน อุบล เล่นวารี, 2542) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ทางด้านการเรียน เด็กได้มีโอกาสเรียนตามระดับชั้นในโรงเรียนปกติ โดยไม่มีข้อยกเว้นเช่น ถ้าเด็กในชั้นพิเศษครูก็มักจะให้ความพิเศษแก่เด็กมากไป หรือตั้งความหวังไว้ค่อนข้างต่ำ เมื่อเด็กทำอะไรไม่ได้ครูก็มักจะปล่อย เพราะถือว่าเด็กมีความบกพร่อง ถ้าเด็กเรียนในโรงเรียนปกติเด็กก็จะปฏิบัติตามเด็กปกติ

2. ทางด้านสังคม เด็กสามารถปรับตัวให้กับสังคมปกติได้ดีขึ้น มีเพื่อนมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่เพื่อนพิกการเท่านั้น เพื่อนบ้านเข้าใจเด็กดีขึ้น ยอมให้ลูกของตนมาเล่นด้วย เพราะเด็กอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน

3. การเปลี่ยนเจตคติ เด็กปกติจะมีความเคยชินกับเด็กพิการมากขึ้น เพราะได้อยู่รวมกันเรียนร่วมกัน จึงไม่เห็นว่าเป็นเด็กพิการจะเป็นมนุษย์ประหลาด น่ากลัว ชวนขันในท่าทางและรูปร่างอีกต่อไป นอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้ว่าเด็กพิการต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง และความเข้าใจต่อเด็กพิการดีขึ้น ยอมรับและแสดงความเอื้อเฟื้อมากขึ้น

4. ประหยัดงบประมาณของรัฐ เมื่อเด็กพิการสามารถเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้ รัฐก็ไม่ต้องสร้างโรงเรียนพิเศษเฉพาะสำหรับเด็กพิการ จึงเป็นการลดค่าใช้จ่ายและงบประมาณลงไปมาก เพียงแต่เพิ่มบุคลากรที่จำเป็นบางอย่างขึ้นในโรงเรียนปกติเท่านั้น

ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนพิการเรียนร่วมกับนักเรียนปกตินั้น เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน และเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุข ความสำเร็จในชีวิตของนักเรียนพิการ และเป็นการช่วยพัฒนาศักยภาพที่ได้จากการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา การสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสม ช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนปกติในครอบครัว ชุมชน และสังคม สามารถปฏิบัติหน้าที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม นอกจากนี้การสนับสนุนทางสังคมที่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับ ยังมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคมให้กับนักเรียนด้วย ถือได้ว่าเป็นการเคารพสิทธิ ศักดิ์ศรี ความสำคัญและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางสังคมสงเคราะห์ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขและป้องกันปัญหา ให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้พัฒนาศักยภาพของตนในทุกๆด้าน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

รูปแบบและวิธีให้บริการของการเรียนร่วม

ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาพิเศษครั้งแรก โดยเริ่มเปิดสอนเยาวชนที่มีความบกพร่องทางการเห็น พบว่าการจัดการศึกษาพิเศษในระยะแรกๆ เป็นการจัดในโรงเรียนที่แยกจากการเรียนการสอนสำหรับเยาวชนปกติทั่วไป แต่การจัดการศึกษามีได้มีเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น ยังมีรูปแบบอื่นๆอีกหลายรูปแบบที่มีการจัดการให้กับเยาวชนพิการ เพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของคนพิการที่มีความแตกต่างไปจากคนปกติ และหากมีความแตกต่างกันมากก็ต้องการความช่วยเหลือที่ต่อเนื่องมากขึ้น

เบญจมา ชลธารินนท์ (2547) ได้กล่าวถึงรูปแบบการให้บริการด้านการศึกษาพิเศษไว้ 9 รูปแบบคือ

รูปแบบที่ 1 ชั้นเรียนปกติเต็มวัน หมายถึง นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติกับนักเรียนปกติตลอดทั้งวัน ครูปกติเข้าใจ และรู้ถึงความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็กพิเศษ และมีทักษะที่จะสนองตอบความต้องการเหล่านั้นของเด็กพิเศษด้วยตนเอง สามารถใช้สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีการสอนพิเศษที่เหมาะสมกับเด็กพิเศษ ในรูปแบบนี้ทั้งครูปกติและเด็กพิเศษ ไม่จำเป็นต้องได้รับการจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหลาย เพียงแต่ครูการศึกษาพิเศษจัดหาอุปกรณ์ให้เท่านั้น

รูปแบบที่ 2 ชั้นเรียนปกติกับการให้คำแนะนำปรึกษา หมายถึง นักเรียนพิการเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนกับนักเรียนปกติตลอดวัน และนอกเหนือจากสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีพิเศษแล้ว ครูปกติอาจจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำปรึกษาจากครูการศึกษาพิเศษ หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ครูการศึกษาพิเศษ อาจให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ซึ่งแนะครูปกติให้ไปหาแหล่งทรัพยากรอื่นๆ สานิตการใช้อุปกรณ์ หรือเทคโนโลยีพิเศษ

รูปแบบที่ 3 ชั้นเรียนปกติกับการบริการครูเดินสอน หมายถึง นักเรียนพิการเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนกับนักเรียนปกติ ครูการศึกษาพิเศษจะให้บริการในลักษณะไปหานักเรียนพิการหรือครูปกติที่โรงเรียนต่างๆ ตามกำหนดในตารางเวลาเพื่อช่วยสอนนักเรียนพิการเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็ก และจัดหาสื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนให้แก่ครูปกติรวมทั้งให้คำปรึกษาครูปกติเกี่ยวกับปัญหาพิเศษ ที่เด็กมี

รูปแบบที่ 4 ชั้นเรียนปกติกับการบริการครูสอนเสริม หมายถึง นักเรียนพิการเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนกับนักเรียนปกติ ครูการศึกษาพิเศษจะให้บริการแก่เด็กและครูประจำที่โรงเรียนได้โรงเรียนหนึ่ง ระยะเวลาและความถี่ในการให้บริการจะถูกกำหนด โดยความรุนแรงของปัญหาที่เด็กมีครูสอนเสริมจะตรวจสอบความต้องการจำเป็นของเด็กเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็กในห้องพิเศษ ที่มีสื่อและอุปกรณ์พิเศษ โดยทั่วไปแล้วครูสอนเสริมจะเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูปกติในเรื่องการสอน และการจัดการกับเด็กนักเรียนในห้องเรียน และบางครั้งก็สาธิตวิธีการสอน ความยืดหยุ่นของรูปแบบนี้กับการที่เด็กยังได้อยู่ร่วมกับเพื่อนทำให้รูปแบบนี้เป็นที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน

รูปแบบที่ 5 ศูนย์วินิจฉัยและวางแผนแก้ไข หมายถึง นักเรียนพิการจะเข้ารับบริการเป็นระยะเวลาหนึ่งในชั้นเรียนพิเศษหรือศูนย์บริการ เพื่อรับการตรวจสอบความต้องการจำเป็นและมีการวางแผนเพื่อนำไปปฏิบัติโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการตรวจสอบวินิจฉัย หลังจากเขียนแผนแก้ไขทางการศึกษาแล้ว อาจจะเสนอให้ส่งเด็กเข้าเรียน ซึ่งอาจส่งเข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาพิเศษ หรือในชั้นเรียนปกติได้

รูปแบบที่ 6 การสอนในโรงพยาบาลและที่บ้าน หมายถึง จัดขึ้นเพื่อสอนเด็กที่จำเป็นต้องอยู่ในโรงพยาบาลหรือที่บ้าน เนื่องจากปัญหาทางร่างกายและจิตใจ ส่วนใหญ่เด็กร่างกายพิการต้องการบริการในรูปแบบนี้ แต่บางครั้งก็มีเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และพิการอื่นๆ ที่ต้องการรูปแบบนี้ หากไม่มีการให้บริการในรูปแบบอื่นๆ โดยปกติแล้วเด็กมักอยู่ในโรงพยาบาล หรือพักฟื้นที่บ้านเป็นระยะเวลาที่ไม่นานมากนัก ครูพิเศษที่สอนในโรงพยาบาล หรือตามบ้าน ต้องติดต่อประสานงาน กับครูปกติอย่างสม่ำเสมอ

รูปแบบที่ 7 ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ หมายถึง จัดนักเรียนพิการประเภทเดียวกันอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันประมาณ 15 คน หรืออาจน้อยกว่านี้ โดยมีครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้ทำการสอนเองเพียงอย่างเดียว หรือเกือบทั้งหมด ตามปกติแล้วนักเรียนพิการอาจเข้าเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ เช่น ในวิชาพลศึกษา ดนตรี หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่นักเรียนพิการสามารถเข้าร่วมได้

รูปแบบที่ 8 โรงเรียนพิเศษไปกลับ หมายถึง จัดเป็นรูปแบบที่จัดประสบการณ์ทางการเรียนการสอนให้กับนักเรียนพิการแยกออกจากนักเรียนปกติ โดยจะจัดให้นักเรียนพิการแต่ละประเภทมาเรียนร่วมกันในโรงเรียน เช่น นักเรียนตาบอด หูหนวก ร่างกายพิการ เป็นต้น โดยมีเครื่องมือพิเศษที่จำเป็นต้องใช้ในการดูแลและให้การศึกษาแก่นักเรียนพิการเหล่านั้น

รูปแบบที่ 9 โรงเรียนประจำ หมายถึง จัดเป็นสถานที่ที่นักเรียนพิการได้รับการดูแลตลอด 24 ชั่วโมง โดยทั่วไปโรงเรียนประเภทนี้จะอยู่ห่างจากบ้านของนักเรียนพิการ นักเรียนพิการจะกลับไปเยี่ยมเป็นระยะๆ หรือกลับบ้านในช่วงวันหยุด ในโรงเรียนศึกษาพิเศษประจำนี้ นักเรียนพิการจะได้รับการศึกษาและการฝึกหัดให้ทำกิจวัตรประจำวันไปด้วย

เห็นได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนพิการ ตั้งแต่รูปแบบที่ 1 จนถึงรูปแบบที่ 9 และแนวโน้มว่าอาจมีนักเรียนพิการเข้ามาเรียนร่วมปกติมากขึ้นและเน้นไปที่รูปแบบการเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ การเตรียมความพร้อม ด้านบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วมนั้น มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาขีดความสามารถให้กับบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วมกัน โดยมุ่งเน้นพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงสิทธิและโอกาสในการศึกษาของเด็กพิการ เพื่อที่จะให้พวกเขาอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้เช่นคนปกติทั่วไป

องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ

นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนร่วมไว้ให้ประสบผลสำเร็จ

เบญจา ชลธารันนที (2538) รวบรวมความเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญต่อโครงการจัดการเรียนร่วมได้ ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาต้องพร้อมที่จะสนับสนุนโครงการเรียนร่วม
2. ต้องมีการจัดอบรมครูสอนเด็กพิเศษโดยเฉพาะ
3. ผู้บริหารโรงเรียนต้องยอมรับหลักการเรียนร่วม
4. บุคลากรของโรงเรียนต้องยินดีให้ความร่วมมือ
5. ชุมชนในท้องถิ่นต้องพร้อมที่จะสนับสนุน
6. ผู้ปกครองของนักเรียนพิการและนักเรียนปกติต้องพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ
7. นักเรียนปกติในโรงเรียนต้องเต็มใจที่จะช่วยเหลือนักเรียนพิการ

เรโนลด์ และเบริธ (ผดุง อารยะวิญญู. 2543) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่ทำให้การเรียนร่วม ระหว่างนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษกับนักเรียนปกติ จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบ 10 ประการ

1. ต้องทำงานประสานและร่วมมือกันอย่างดี ระหว่างครูการศึกษาพิเศษกับครูปกติ
2. หากครูปกติมีปัญหาในการสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทางโรงเรียนควรรหาทางแก้ปัญหา
3. ครูผู้สอนต้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนร่วมมีความเชื่อว่า เด็กทุกคนมีสิทธิ์ได้รับการศึกษา ครูควรมีความตั้งใจในการสอน ควรมีการวางแผนการศึกษาอย่างรอบคอบ พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคมสำคัญเช่นเดียวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. จัดอบรมครูปกติให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของเด็กพิการ
5. การเรียนร่วมต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน
6. มีการประเมินผลการเรียน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนสม่ำเสมอ
7. ใช้แหล่งทรัพยากรจากชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
8. ผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมและรับรู้เกี่ยวกับการเรียนร่วม
9. การคัดเลือกเด็กเข้าเรียนร่วมต้องพิจารณาความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่า การเรียนร่วมจะประสบความสำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย เช่น ครูผู้บริหาร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมไปถึงผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนปกติ

การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT)

นโยบาย มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานการจัดการการศึกษาพิเศษ

กระทรวงศึกษาธิการ อนุมัติหลักการประกาศ พ.ศ. 2542 เป็นปีการศึกษาเพื่อคนพิการ ภายใต้หลักการ คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน เพื่อเร่งรัด ปรับปรุง และขยายบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้ทั่วถึงและมีคุณภาพยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

คณะรัฐมนตรีมีมติ เรื่องมาตรการการจัดการศึกษาพิเศษ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้คนพิการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างคนทั่วไปและประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพ
2. กำหนดเป้าหมายมุ่งขยายโอกาสให้แก่คนพิการที่อยู่ในวัยเรียนขั้นพื้นฐาน 12 ปี
3. ผลิตและพัฒนาคุณภาพครู อาจารย์ และบุคลากร
4. พัฒนาการวิจัย ปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก
5. พัฒนาระบบการบริหารจัดการ กระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น
6. ให้สถานศึกษาเพิ่มการรับนักเรียน
7. ให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้าชั้นเรียนตามปกติ ได้รับการศึกษานอกระบบโรงเรียน
8. จัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษแห่งชาติ ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

9. ให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนจัดบริการศึกษาแก่คนพิการ โดยจัดแบบเรียนร่วม หรือแยกชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม หรือเป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะความบกพร่อง

10. ต้องคำนึงถึงคุณภาพ และมีการกระจายบริการอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

จะเห็นได้ว่า จากนโยบายในการจัดการศึกษา เพื่อคนพิการที่ชัดเจนขึ้นตามหลักการ คนพิการที่อยากเรียนต้องได้เรียน นั้น จึงเห็นได้ว่าการดำเนินการและจัดทำแผนการดำเนินงานที่สำคัญ และน่าสนใจไว้ดังนี้

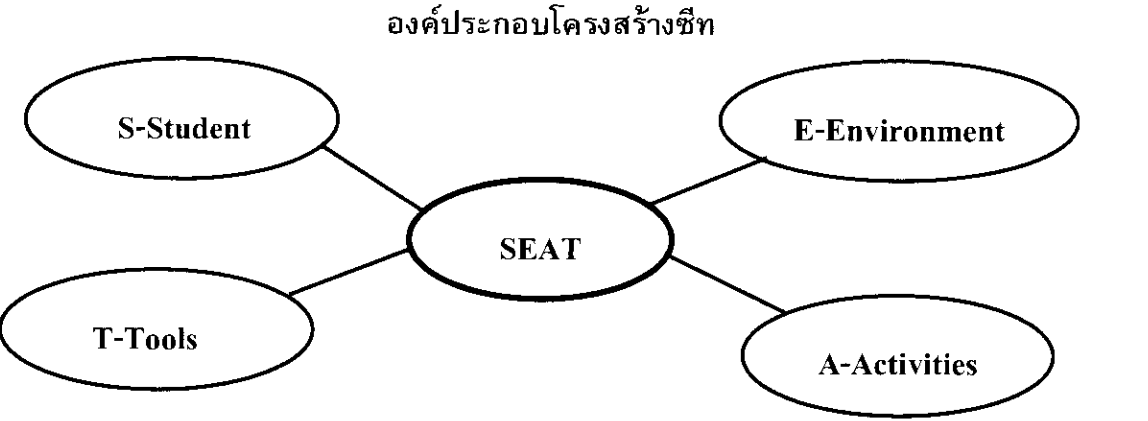
1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ
2. ประกาศปีการศึกษาเพื่อคนพิการประชาสัมพันธัรณรงค์ให้คนพิการเข้าเรียน
3. มีการพัฒนาระบบการบริหารการศึกษาสำหรับคนพิการ
4. มีการจัดทำฐานข้อมูลคนพิการ ศึกษาวิจัย รวบรวมสถิติคนพิการทางการศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างต่อเนื่อง
 - 4.1 จัดทำทำเนียบโรงเรียน สถานศึกษา แหล่งบริการให้ผู้ปกครองรับทราบ
 - 4.2 กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ ทั้งการศึกษาในระบบ โดยจัดในสถานศึกษาเรียนร่วม หรือสถานศึกษาเฉพาะความพิการ การศึกษานอกโรงเรียน การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

- 4.3 จัดทำมาตรฐานการศึกษา หลักสูตร สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนคนพิการให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาแก่คนพิการแต่ละประเภท
- 4.4 ผลิตและพัฒนาบุคลากร ผู้บริหาร ครูผู้สอนและบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษให้เพียงพอและมีคุณภาพในทุกด้าน
- 4.5 แก้ไขกฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินการจัดการศึกษาพิเศษ
- 4.6 จัดทำจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องภารกิจการจัดการศึกษาพิเศษ
- 4.7 แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน องค์กรเอกชนเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาให้แก่คนพิการได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและมีคุณภาพ
- 4.8 ส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณเอกชนที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 4.9 ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน ร่วมมือในการจัดการการศึกษา เพื่อพัฒนาคนพิการให้ได้รับการศึกษา มีงานทำ ช่วยเหลือตนเองได้เต็มศักยภาพของแต่ละคน
- 4.10 ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาพิเศษ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละระดับและประเภทให้เป็นไปตามมาตรฐาน
- 4.11 รมรงค์ปลุกฝังเจตคติที่ถูกต้องแก่ครอบครัวคนพิการ
- 4.12 จัดตั้งศูนย์สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภท

จะเห็นได้ว่า นโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย ในปัจจุบันนั้น เริ่มกำหนดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติ หน่วยงานที่รับผิดชอบ และผู้ปฏิบัติไว้ชัดเจนมากขึ้น มีการนำเอา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ มีการสนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาเพื่อคนพิการไว้ชัดเจน คาดว่าทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย สามารถพัฒนาได้ทัดเทียมนานาชาติ

องค์ประกอบของโครงสร้างซีท

โครงสร้างซีทได้พัฒนาขึ้นโดย เบญจา ชลธำนันท์ (เบญจา ชลธำนันท์, 2546) มีแนวทางการบริหารจัดการ ดังนี้

ภาพ 1 องค์ประกอบโครงสร้างซีท

การบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT Frame Work) โรงเรียนต้องบริหาร องค์ประกอบหลัก 4 ประการตามโครงสร้างซีท เพื่อให้การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. นักเรียน (S : Students) หมายถึง นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องและนักเรียนทั่วไป โรงเรียนควรเตรียมความพร้อมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 เตรียมความพร้อมนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ในด้านร่างกาย วิชาการ อารมณ์และสังคม และการช่วยเหลือตนเอง หากพิการตั้งแต่แรกเกิดจำเป็นต้องได้รับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มหรือเตรียมความพร้อมทันทีที่พบความพิการ เพื่อพัฒนาศักยภาพทุกเรื่อง

1.2 เตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลเพื่อให้นักเรียนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับสามารถให้ความช่วยเหลือและปฏิบัติต่อนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องอย่างถูกวิธีและเท่าที่จำเป็น

2. สภาพแวดล้อม (E : Environment) สภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรจัดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment : LRE) โรงเรียนควรพยายามให้เด็กได้เรียนร่วมในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด หากไม่สามารถจัดให้เด็ก เรียนร่วมได้เต็มเวลาก็อาจจัดเป็นบางเวลาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล

2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรอื่นในโรงเรียน โรงเรียนทั่วไปที่มีการจัดการเรียนร่วมผู้บริหารจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในโรงเรียนที่จะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนร่วมในโรงเรียน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน (A : Activities) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะช่วยให้นักเรียนทั่วไปและนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การบริหารจัดการหลักสูตร แบ่งออกเป็น

3.1.1 การปรับหลักสูตรทั่วไป คือ ปรับหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนทั่วไปใช้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น อาจปรับจากการวาดรูปมาเป็นการปั้นแทน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อาจปรับให้ไม่ต้องอ่านออกเสียง

3.1.2 การจัดทำหลักสูตรเฉพาะ คือ หลักสูตรที่เป็นแนวทางการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (หลักสูตรสำหรับหรือหลักสูตรคู่ขนาน) ซึ่งถือเป็นหลักสูตรเฉพาะบุคคล โดยพิจารณาจากระดับของความพิการจากแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียน

3.1.3 การจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมสอนทักษะเฉพาะที่จำเป็นให้แก่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น ทักษะการดำรงชีวิต

3.2 แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เป็นแผนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องต้องการ เรียกชื่อย่อว่า IEP

4. เครื่องมือ (T : Tools)

เครื่องมือ หมายถึง สิ่งที่น่ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนร่วม ช่วยให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเกิดการเรียนรู้ และดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นการช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) มีแนวทางในการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. ประชุมบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความสามารถในการปฏิบัติงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตั้งคณะกรรมการโครงการเรียนร่วมมีองค์ประกอบ 8 – 10 คนได้แก่

- 1.1 ผู้บริหาร/หรือผู้ช่วยที่ได้รับมอบหมาย
- 1.2 พ่อหรือแม่หรือผู้ปกครองของเด็กทั่วไป
- 1.3 พ่อหรือแม่หรือผู้ปกครองของเด็กพิการ
- 1.4 ตัวแทนครูที่อยู่ในโรงเรียน
- 1.5 ตัวแทนศูนย์การศึกษาหรือจังหวัด
- 1.6 ตัวแทนเขตพื้นที่
- 1.7 ตัวแทนชุมชนที่อยู่ในคณะกรรมการสถานศึกษา

2. ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนจัดทำวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

3. พัฒนาบุคลากรตามความต้องการจำเป็นของบุคลากรในแต่ละสถานศึกษา โดยอาจทำร่วมกับที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขต/จังหวัด และหรือหน่วยงานอื่นจัด

4. ประสานบุคลากรและประสานเขตพื้นที่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขต/จังหวัด ในเรื่องการรับเด็กทั้งเด็กที่มีอยู่ในโรงเรียนและเด็กที่เข้าใหม่

5. โรงเรียนจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

6. การดำเนินงานตามโครงสร้างซีท

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการแบบโครงสร้างซีท เป็นการบริหารที่มีคุณภาพเหมาะกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยให้คำนึงถึงการจัดการ 4 ด้านคือ ด้านนักเรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านเครื่องมือ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนร่วม

งานวิจัยในประเทศ

ทนันชัย อินทนนชัย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ด้านการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมยังไม่มี การจัดบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณและความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านบุคลากรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านการจัดการศึกษาพิเศษ ส่วนด้านวิชาการโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรปกติสอนเด็กพิเศษ ครูไม่มีเครื่องมือวัดผลและประเมินกับเด็กพิเศษโดยเฉพาะ

สมศักดิ์ โสรวร (2543) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและข้อเสนอแนะการเรียนร่วมของเด็กปกติกับเด็กพิเศษ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัญหาในการจัดการเรียนร่วม ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนร่วม พบว่า ควรมีการวางแผนร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน บุคลากรควรได้รับการพัฒนาด้านจัดการเรียนร่วม ควรปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนร่วม รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อวัสดุที่จำเป็นต่อโรงเรียน เช่น เครื่องช่วยฟัง คอมพิวเตอร์ฝึกพูดและแบบทดสอบวัดสติปัญญา

สมพร หวานเสร็จ (2543) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการความช่วยเหลือของผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่า ก่อนเริ่มโครงการการเรียนร่วมที่โรงเรียนใดๆ ควรฝึกอบรมครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องของทุกระดับควรจัดหาและบริการวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนในโครงการให้แก่โรงเรียนทุกภาคเรียนและ กลุ่มประสบการณ์ด้วย ควรจัดงบประมาณให้แก่โรงเรียนในโครงการอย่างพอเพียงและต่อเนื่องทุกปี ควรเร่งรัดให้ขวัญและกำลังใจครูผู้สอนเด็กเรียนร่วม และต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน

สดศรี สุททการ (2545) ได้ศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนบ้านสบกอน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่า งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนไม่พอเพียง ขาดครูผู้สอนการศึกษาพิเศษโดยตรงและผู้ปกครอง

นักเรียนเห็นว่าการให้การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาเป็นหน้าที่ของครูเท่านั้น ด้านการจัด การเรียน การสอน พบว่า ครูที่มีปัญหาในเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตรและการเขียนแผนการสอน ส่วนข้อเสนอนั้นในการวิจัย พบว่า หน่วยงานต้นสังกัดใช้การบริหารงานโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การสนับสนุนในด้านงบประมาณในด้านสื่อ อุปกรณ์ ตลอดจน ส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจ และหาแนวทางในการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษให้เกิดประสิทธิภาพ

สุทธิวรรณ ยิ้มสมบุญ (2545) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานโรงเรียนที่มีการจัด ชั้นเรียนเรียนร่วมระดับประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่ามีการดำเนินงานการศึกษาพิเศษ ในด้านการจัดการเรียนร่วม ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุดทุกรายการในภาพรวม ซึ่งสะท้อนให้เห็น ถึงงานการศึกษาพิเศษในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้อย่างชัดเจนว่า ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหามาจาการ เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องเหล่านี้ของบุคลากร โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ ในการจัดการศึกษาพิเศษอยู่ในระดับน้อย

สุวัชชัย สายแก้ว (2546) ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง ที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เรียนร่วมกับนักเรียนปกติ ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่าปัญหาคือปริมาณของสื่อมีไม่เพียงพอ กับความต้องการของครู ดังนั้นควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอและเป็นสื่อ ที่สามารถ ใช้ประโยชน์ได้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อ ที่ใช้ได้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับนักเรียนปกติและครูต้องมีความเข้าใจและ มีความรู้ที่จะนำสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือโรงเรียนอาจขอความอนุเคราะห์ ความช่วยเหลือ สื่อการเรียนการสอนจากหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาพิเศษ เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

ชอุ่ม อินทร์น้อย (2546) ได้ทดลองใช้ชุดฝึกอบรวม การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะ บุคคล (IEP) โดยใช้ชีวิตทัศนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ ในการ จัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลสูงขึ้น

วีระพงษ์ เทียมจันทร์ (2547) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการ จัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการจัดการเรียนร่วม ตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน ประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านสภาพแวดล้อม มีการ จัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกคล้อยกับความต้องของเด็กที่มีความต้องการ พิเศษ ด้านอาคารเรียน อาคารประกอบ และห้องเสริมวิชาการมีการปรับปรุงให้เอื้อต่อการ จัดการเรียน การสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เบญจมา ชลธารันนท์ (2548) ได้ประเมินระดับปฏิบัติงานตามโครงสร้างชี้ของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม 390 โรงเรียน ในการสังเคราะห์งานด้านการจัดการเรียนร่วมสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อนำสู่นโยบายการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สำหรับเด็กและเยาวชนที่พิการพบว่า

1. ด้านนักเรียน (S) ส่วนใหญ่มีการจัดเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนพิการและนักเรียนปกติ เช่น การช่วยเหลือตนเอง การสื่อสาร การเคลื่อนไหว การจัดกิจกรรมการสอนร่วมกัน เป็นต้น

2. ด้านสภาพแวดล้อม (E) ส่วนใหญ่ดำเนินการปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งในและนอกอาคาร เช่น ปรับแสงสว่าง ทางขึ้นลง สนามเด็กเล่น แหล่งเรียนรู้ เป็นต้น

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (A) ส่วนใหญ่ยังไม่มีการทำหลักสูตรเฉพาะ แต่มีการปรับวิธีสอนให้สอดคล้องกับนักเรียนพิการที่เรียนร่วมแต่ละบุคคล ปรับยืดหยุ่นหลักสูตรความยากง่ายให้เหมาะสมกับนักเรียน มีการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม เน้นทักษะการช่วยเหลือตนเอง เช่น การแต่งกาย การขับถ่าย การรับประทานอาหาร เป็นต้น

4. ด้านเครื่องมือ (T) มีการจัดทำนโยบาย แผน โครงการ ระบบบริการ จัดสรรงบประมาณเฉพาะบุคคลในโรงเรียนเรียนร่วม จัดสภาพแวดล้อมให้มีข้อจำกัดน้อยที่สุด จัดสื่อสำหรับนักเรียนพิการ ศึกษาตุงาน ฝึกกิจกรรมบำบัด เป็นต้น

บุษมา ดาไว (2549) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วม โดยใช้โครงสร้างชี้ ของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม จังหวัดสุโขทัย พบว่า ด้านผู้เรียนและด้านการจัดสภาพแวดล้อมมีการปฏิบัติได้น้อยและพบปัญหาด้านนักเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อช่วยให้เด็กทั่วไปเข้าใจและยอมรับเด็กพิเศษ ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การปรับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อความบกพร่องของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ปัญหาด้านเครื่องมือ ได้แก่ ขาดการจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดครูการศึกษาพิเศษ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้บริการช่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

อมรรัตน์ ดั่งทรัพย์ (2552) ได้ศึกษาการนำเสนอแนวทางการดำเนินงานทางวิชาการ โรงเรียนเรียนร่วมที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ ครูมีภาระงานมาก งบประมาณมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินการปรับปรุงอาคาร และจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ส่วนแนวทางในการดำเนินงานจัดการเรียนร่วม พบว่า โรงเรียนควรจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษให้กับคณะครู และโรงเรียนควรประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือจัดทำโครงการเพื่อของงบประมาณเพิ่มจากหน่วยงานอื่น

สมนึก ภัทรรังสี (2552) ได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา การจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาพิเศษ โรงเรียนเรียนร่วม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า

1. ปัญหาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาพิเศษโรงเรียนเรียนร่วม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูหัวหน้าโครงการฯ ครูผู้สอน ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2551 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อย คือ ปัญหาด้านการเรียนการสอน ด้านบริหารจัดการ ด้านปัจจัยและด้านคุณภาพนักเรียน

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาพิเศษโรงเรียนเรียนร่วม พบว่า ควรให้ความสำคัญกับเรื่องต่อไปนี้ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ประสิทธิภาพ และเจตคติที่ดีให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างจริงจัง การส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจซึ่งกันและกัน การจัดให้มี บุคลากรด้านการศึกษาพิเศษโดยตรง การสนับสนุนงบประมาณด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นอย่างเพียงพอและเหมาะสม

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการจัดให้เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ ควรมีความรู้ ความเข้าใจทางการศึกษาพิเศษ และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเจตคติ การสร้างเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนร่วมนั้น ควรทราบถึงองค์ประกอบการจัดการเรียนร่วม อิทธิพลของเจตคติที่มีต่อพฤติกรรม ความรู้และทักษะ ในการสร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติ เพื่อให้การดำเนินการจัดการเรียนร่วมเป็นไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับหลักการที่ควรจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเจตคติต่อการจัดการเรียนร่วมในอนาคตต่อไป

งานวิจัยต่างประเทศ

ทโจครอวาร์โดโจ (Tjokrowardjo, 1989 อ้างถึงใน สมนึก ภัทรรังสี, 2552) ได้ศึกษาคูณลักษณะความต้องการความจำเป็น และปัญหาทางโรงเรียนร่วมระดับประถมศึกษาในจาร์กาด้า พบว่า โรงเรียนเรียนร่วมควรมีครูให้คำแนะนำปรึกษาหรือทางการศึกษาพิเศษ และมีการสนับสนุนเฉพาะเกี่ยวกับเครื่องมือ และสื่อการสอนพิเศษ ส่วนปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเรียนร่วม คือ หลักสูตรเกี่ยวกับเด็กพิเศษ แหล่งทรัพยากรเกี่ยวกับการเรียนการสอนของเด็กนักเรียนและครู สื่อและอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสม งบประมาณ ความรู้และทักษะของครูผู้สอนในโครงการเรียนร่วม และการติดต่อสื่อสารของผู้บริการ

ไบรท์ (Bright, 1986 อ้างถึงใน เกษม ทองสัมฤทธิ์, 2540) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของโครงการเรียนร่วมที่ประสบผลสำเร็จโดยได้จัดทำแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก ถ้ามเกี่ยวกับคุณลักษณะของโครงการที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีลักษณะ 6 ประการ คือ

1. การฝึกเตรียมเพื่อการเรียนร่วม
2. เจตคติต่อการเรียนร่วม
3. การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย
4. การจัดให้บริการเสริมเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนร่วม
5. สัดส่วนของครูและจำนวนนักเรียนเรียนร่วมที่เหมาะสม
6. การประเมินผลผู้เรียนได้เร็วที่สุดและมีการติดตามผล

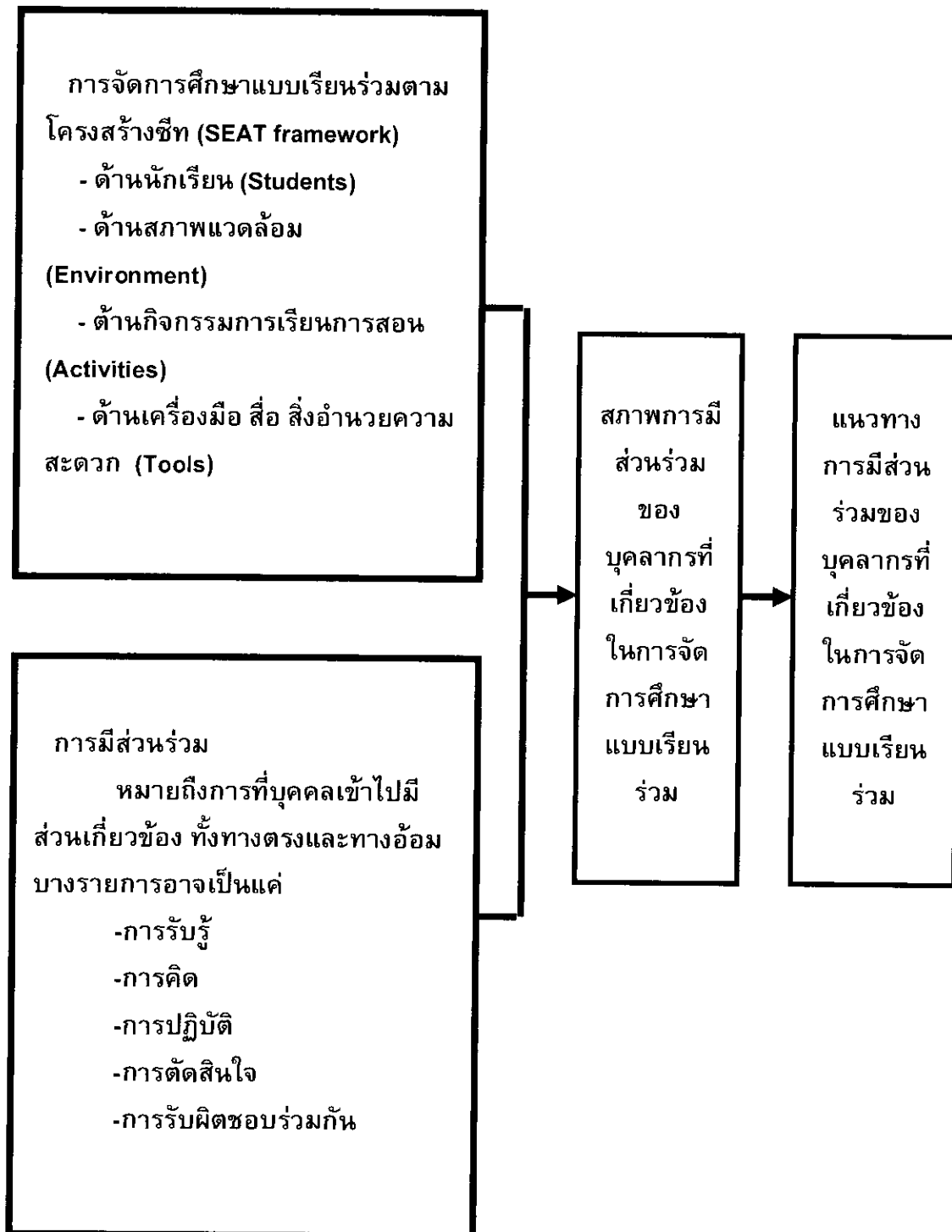
ส่วนที่สอง เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติที่มีโครงการเรียนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ครูในโรงเรียนเรียนร่วมมีความเห็นว่า โครงการเรียนร่วมที่ประสบผลสำเร็จนั้น จะมีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. การฝึกเตรียมเพื่อการเรียนร่วม
2. การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย
3. การจัดให้บริการเสริมเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนร่วม และนอกจากนี้พบว่า

การจัดประสบการณ์เพื่อฝึกฝนเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย สัดส่วนของครูและจำนวนนักเรียนเรียนร่วมที่เหมาะสม การประเมินผลผู้เรียนได้เร็วที่สุดและมีการติดตามผลที่ยังใช้อยู่ในโครงการ ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่วางไว้

ลัทธ์แฮม (Latham, 1997 อ้างถึงใน สมนึก ภัทรรังสี, 2552) ศึกษาเจตคติและความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนร่วมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการให้บริการ พบว่า ครูปกติ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูการศึกษาพิเศษ มีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนร่วมและมีความเชื่อตรงกันว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีสิทธิในการได้รับบริการทางการศึกษา ครูปกติในโรงเรียนประถมศึกษายังขาดทักษะที่จำเป็นในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครูปกติและครูการศึกษาพิเศษมีความเชื่อว่า การจัดการเรียนร่วมจะสำเร็จได้ต้องได้รับความร่วมมือทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอน ข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 2 กรอบแนวคิดทางการศึกษา